



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Františka Faldyny, CSc. a JUDr. Kateřiny Horňochové, v právní věci žalobce L [redacted] K [redacted], bytem v [redacted], zast. JUDr. Ladislavem Jindřichem, advokátem, Riegrovy sady 138, proti žalovanému T [redacted] J [redacted], bytem [redacted], zast. JUDr. Tomášem Hemelíkem, advokátem, Říčany, Masarykovo nám. 65, o 749.440,- Kč, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 29. července 1998, č.j. 15 Co 359/98-109, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 29. července 1998, č.j. 15 Co 359/98-109 se **zrušuje** a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek Okresního soudu v Klatovech ze dne 19.3.1998 č.j. 5 C 254/94-93, ve výroku o povinnosti žalovaného zaplatit žalobci 526.298,- Kč tak, že žalobu zamítl.

V odůvodnění svého rozsudku odvolací soud především uvedl, že soud prvního stupně provedl v řízení nezbytné důkazy, jimiž zjistil skutkový stav. V řízení před soudem prvního stupně bylo prokázáno, že mezi účastníky byla uzavřena smlouva o dílo, podle ustanovení § 536 a násl. obchodního zákoníku. K této smlouvě účastníci později uzavřeli písemný dodatek. Je také pravděpodobné, uvádí se v odůvodnění, že účastníci následně uzavřeli i ústní dodatky ke smlouvě. Bylo však na žalobci, aby prokázal, že smlouva byla ústně měněna. Tento důkaz se však nezdařil, neboť každý z účastníků tvrdí opak a žalobce se sám připravil o důležitý důkaz tím, že nevedl stavební deník. Žalobce nemůže prokázat ani konání pravidelných kontrolních dnů.

Dalším podstatným problémem je předání díla, uvádí se v odůvodnění. Podle ustanovení § 555 obch. zák. se předání věci uskutečňuje již umožněním s věcí nakládat na stanoveném místě. Dílo je provedeno a zhotovitel má nárok na cenu, jestliže dílo řádně dokončil a umožnil objednateli s ním nakládat, tedy i v případě, že objednatel neoprávněně dílo nepřevzal. V projednávané věci došlo mezi účastníky ke konfliktu a dílo dokončil sám objednatel. Protože však objednatel měl a má faktickou možnost dílo užívat a žalobce mu v tom nebránil a nebrání, má odvolací soud za to, že umožněním užívání díla došlo k jeho předání. Lze tedy konstatovat, že žaloba nebyla podána předčasně a v tom směru nejsou námitky žalovaného důvodné.

Cena díla byla stanovena podle rozpočtu. Pak je třeba použít ustanovení § 547 odst. 1, 3 a 6 obch. zák. Podle ustanovení § 547 odst. 3 obch. zák. byla-li cena určena na základě rozpočtu, který se podle smlouvy považuje za nezávazný, může se zhotovitel domáhat, aby bylo určeno zvýšení ceny o částku, o níž nevyhnutelně převyšší náklady, které účelně vynaložil, náklady zahrnuté do rozpočtu. Podle ustanovení § 547 odst. 6 obch. zák. zaniká zhotoviteli nárok na určení zvýšení ceny, jestliže neoznámí nutnost překročení rozpočtované ceny a výši zvýšení bez zbytečného odkladu poté, kdy se ukázalo, že je překročení ceny nevyhnutelné.

V projednávané věci se jednalo o nezávazný rozpočet, čemuž odpovídá ustanovení § 9 smlouvy o dílo, jenž rovněž koresponduje se zněním § 547 odst. 6 obch. zák., neboť hovoří o doúčtování prací mimo projektovou dokumentaci po vzájemné dohodě mezi účastníky. Podle ustanovení § 547 odst. 6 obch. zák. i podle ustanovení § 9 smlouvy o dílo, by tedy žalobce musel v řízení prokázat, že oznámil žalovanému nutnost zvýšení ceny díla. Jak je již uvedeno výše, žalobce v tom směru neunesl důkazní břemeno, neboť tvrzení účastníků jsou rozporná, stavební deník nebyl veden a nebyl navržen ani žádný jiný důkaz, kterým by bylo postaveno najisto tvrzení žalobce. Odvolací soud proto dospěl k závěru, že nárok žalobce podle ustanovení § 547 odst. 6 obch. zák. zanikl.

Protože nebyl prokázáno, že má žalobce nárok na zvýšení ceny díla, má nárok na cenu smlouvenou, jejíž výše vyplývá ze smlouvy o dílo a jejího dodatku a činí 2,201.602,- Kč. Žalovaný prokázal, že žalobci zaplatil částku 1,940.000,- Kč a dodal řezivo v hodnotě 122.995,- Kč. Žalobce by tedy měl nárok na doplacení částky 137.740,- Kč.

Dále je třeba zabývat se odpovědností za vady, uvádí se v odůvodnění. Ustanovení § 562 odst. 2 a ustanovení § 564 obch. zák. odkazují co do úpravy odpovědnosti za vady na přiměřené použití ustanovení § 429 až 431 obch. zák. a § 436 až 441 obch. zák. Není pochyb o tom, že žalovaný oznámil navrhovateli vady díla. Existenci těchto vad také potvrzuje znalecký posudek. Žalovaný sice neprovedl řádně volbu svého nároku z odpovědnosti za vady, avšak to v žádném případě neznamená zánik jeho práva z odpovědnosti za vady. Podle ustanovení § 436 odst. 3 obch. zák. totiž neoznámí-li volbu svého nároku ve lhůtě uvedené v ustanovení § 436 odst. 2 obch. zák., má nároky z vad jako při nepodstatném porušení smlouvy.

Tyto nároky jsou upraveny v ustanovení § 437 odst. 1 obch. zák. a jedná se buď o odstranění vad nebo slevu z ceny. Protože odstranění vad v tomto případě již nepřichází v úvahu, má žalovaný právo na slevu z ceny díla. Výši této slevy lze dovodit ze závěrů znaleckého posudku, uvedených na čísle listu 5 tohoto posudku pod bodem 5) a na čísle listu 6

pod bodem 7). Z těchto závěrů vyplývá, že snížení ceny s ohledem na nekvalitní provedení díla by se mohlo týkat stáje, a to ve výši 5 % ceny, hnojiště ve výši 8 % ceny, silážního žlabu ve výši 10 % ceny a jímky ve výši 20 % ceny. Vyjádřeno v penězích představuje toto snížení ceny podle závěrů znalce 214.204,- Kč. Vzhledem k tomu, že tato částka převyšuje částku, kterou by měl odpůrce podle smlouvy o dílo doplatit, odvolací soud žalobu zamítl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce v otevřené lhůtě dovolání. Jako důvod dovolání uvedl, že řízení před odvolacím soudem je postiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, že vychází ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování, a že spočívá na nesprávném právním posouzení věci [§ 241 odst. 3 písm. b), c) a d) o.s.ř.].

Za vadu řízení, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, považuje žalobce „postup soudu ve vztahu k hodnocení smlouvy o dílo, dodatku ke smlouvě o dílo (soupis prací, které nebudou prováděny, příloha dodatku ke smlouvě o dílo), projektové dokumentaci [redacted] § [redacted], a to původní i následné.“

Smlouva o dílo, uzavřená mezi účastníky dne 26.9.1993, vychází z projektové dokumentace [redacted] § [redacted] (dále jen „projektant“) z dubna 1993. V uvedené projektové dokumentaci se projektant zabýval výstavbou zemědělského objektu, kterou měl žalobce provést pro žalovaného. V této projektové dokumentaci „se nikde nehovoří“ o výstavbě obchodu, který žalobce stavěl. Smlouva o dílo, ani dodatek k ní, nemá nikde žádné ujednání o tom, že bude žalobce pro žalovaného provádět přístavbu obchodu. Obchod nemá s výstavbou zemědělského objektu nic společného. Jedná se o samostatnou přístavbu k domu čp. [redacted] ve [redacted] který je vlastnictvím žalovaného. V této souvislosti žalobce odkazuje na přílohu č. 1 znaleckého posudku, kde je na první straně obchod vyfotografován a je zcela zřejmé, že tuto „stavební akci“ je nutno považovat buď za nově provedenou stavbu, anebo za stavbu, která se stala příslušenstvím věci hlavní, tj. domu čp. [redacted] ve [redacted]. Z uvedeného vyplývá, že výstavba obchodu „nebyla provedena na základě smlouvy o dílo, o předmětu této akce nebyla uzavřena smlouva o dílo, ale toliko mohla být uzavřena jedině ústní smlouva. Faktem je, že stavební dokumentaci na výstavbu obchodu objednal u projektanta žalovaný, žalobci dokumentaci předal a žalobce začal provádět stavební akci na základě další projektové dokumentace projektanta.“

„Tyto práce (hlavně budování obchodu) a toto dojednání je nutno nějakým způsobem posoudit.“ Podle mínění dovolatele je možno vycházet z toho, že se účastníci ústně domluvili na provedení těchto staveb. „Kdyby tato verze žalobce nebyla respektována, pak je zcela zřejmé, že žalobce pro žalovaného cosi vybudoval, žalovaný vybudovanou věc převzal a jí také užíval.“ I když žalobce tvrdí, že došlo k ústní dohodě, na základě které prováděl přístavbu obchodu, žalovaný tuto skutečnost popírá. Přitom není pochyb o tom, že smlouva o dílo uzavřená písemně mezi účastníky výstavbu obchodu nezahrnuje. Samo vybudování přístavby obchodu, která je „nalepena“ na dům, ve kterém žalovaný bydlí, svědčí o tom, že účastníci mimo písemnou smlouvu dohodli ještě další stavební práce.

I kdyby se vycházelo z toho, že na výstavbu obchodu nebyla uzavřena smlouva, pak nepochybně vzniklo žalovanému bezdůvodné obohacení.

Původní žaloba ze dne 2.9.1994 je koncipována obecně, aniž by se žalobce zabýval tím, zda žalovanému vzniklo bezdůvodné obohacení, je v ní však uvedeno též, že žalobce prováděl pro žalovaného „výstavbu krámu.“ Všechny v žalobě uvedené akce žalobce žalovanému také fakturoval a v žalobě požadoval uhrazení rozdílu mezi fakturovanou a zaplacenou částkou. „Lze tedy i do žaloby ze dne 2.9.1994 podřadit bezdůvodné obohacení výstavby - přístavby - obchodu, který fakticky žalobce pro žalovaného prováděl.“ Přitom žalovaný „má eminentní zájem na tom, aby se o této stavební akci nikde nehovořilo, neboť on na výstavbu zemědělského objektu obdržel příslušné dotace a patrně asi v obsahu těchto dotací byla zahrnuta i přístavba obchodu.“

Co do druhého tvrzeného dovolacího důvodu žalobce uvedl, že z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu vyplývá, že tento soud „započítal“ řezivo, které údajně žalovaný dodal žalobci, na plnění žalovaného ze smlouvy o dílo. Přitom mezi účastníky byl dne 16.11.1993 uzavřen dodatek ke smlouvě o dílo. Jeho součástí je soupis prací. V tomto soupisu jsou na str. 2 uvedeny trámy, na str. 3 hranoly, prkna a další prkna - tedy řezivo, které bylo fakticky dle soupisu prací zabudováno, ale které žalobce žalovanému nefakturoval. Kdyby se řezivo započítalo ještě jednou ve prospěch žalovaného, pak by tato částka byla „účtována v jeho prospěch“ dvakrát. V té souvislosti žalobce odkazuje na své vyjádření s tím, že toto tvrzení koresponduje i s důkazy, které soud provedl. Žalovaný dodal podle úmluvy mezi účastníky na stavbu řezivo v hodnotě 122.995,50 Kč - proto bylo toto řezivo „dodatkem k dodatku ke smlouvě o dílo vyškrtáno,“ žalovaný zaslal za toto řezivo fakturu a je tedy logické, že žalobce musel toto řezivo vyfakturovat žalovanému zpět, aby neutrpěl ztrátu, když toto řezivo použil na jeho stavbu.

Žalobce dále poukazuje na to, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení, zejména na nesprávném posuzování důkazů. Je nutno vycházet z projektové dokumentace, kterou žalobce předkládá. Projektant vypracoval v dubnu 1993 plánec na provedenou zemědělskou stavební akci, který objednal žalovaný. V květnu 1994 provedl projektant na žádost žalovaného změnu projektové dokumentace, týkající se změny stavby močůvkové jímky. Při této změně došlo i ke změně technologie silážního žlabu, který měl být původně z železobetonových prefabrikátů a některým dalším úpravám, např. zastřešení hnojiště.

Z uvedeného vyplývá, že co do změny projektové dokumentace nekontaktoval projektanta žalobce, ale žalovaný, který také požadoval, aby žalobce postupoval podle změněné projektové dokumentace. Tím došlo ke zvýšení rozsahu provedených prací a tedy rovněž ke zvýšení ceny.

Žalobce je rovněž přesvědčen, že práva z odpovědnosti za vady nebyla uplatněna v souladu s obchodním zákoníkem.

Dovolatel dále zdůrazňuje, že z dodatku ke smlouvě o dílo nevyplývá, že by měly být sníženy rozpočtové náklady stavby. Cena nebyla „nikdy a nijakým způsobem měněna.“ Žalobce navrhl k potvrzení svých tvrzení provedení dalších konkrétně specifikovaných důkazů.

Žalovaný ve vyjádření k dovolání uvedl, že ve smlouvě o dílo byla sjednána cena díla pevnou částkou, následně bylo v dodatku ke smlouvě od takto sjednané ceny odečteno to, co žalobce „nebude v rámci smlouvy plnit,“ takže došlo ke shodě v tom směru, že cena díla představovala částku 2,201.602,- Kč. Na tuto částku žalovaný zaplatil 1,940.867,- Kč a dodal řezivo v hodnotě 122.995,- Kč, tedy celkem uhradil 2,063.862,- Kč. Dílo však nebylo dokončeno a navíc žalobce v průběhu jeho provádění nikdy neoznámil potřebu zvýšení smluvní ceny, naopak vždy zdůrazňoval, že sjednaná cena pokryje veškeré náklady, včetně přiměřeného zisku. Přitom žalobce dílo nedokončil a jeho dokončení zajišťoval sám žalovaný. Odvolací soud tedy posoudil věc správně.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř.

Dovolatel především namítá, že skutková zjištění soudu jsou nesprávná v tom směru, že nezjistil, že předmětem plnění ze smlouvy o dílo ze dne 26.9.1993 (dále jen „smlouva o dílo“), uzavřené mezi účastníky, nebyla stavba obchodu a cena stavby obchodu tedy nebyla zahrnuta do ceny díla z uvedené smlouvy. Odvolací soud však smlouvu o dílo nesprávně posoudil, když do předmětu jejího plnění zahrnul i uvedené práce, jejíž provedení bylo podle mínění žalobce buď provedeno na základě zvláštní, ústně uzavřené smlouvy, anebo bezsmluvně - ale pak vzniklo žalovanému bezdůvodné obohacení.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že námitka dovolatele je důvodná. Ze žaloby doručené soudu dne 15.9.1994 vyplývá, že se žalobce domáhá zaplacení částky 749.440,- Kč, jako nedoplatku ceny ze smlouvy o dílo a za „vybudování krámu“ a provedení dalších stavebních úprav „po dohodě a vzájemném odsouhlasení účastníků smluvního vztahu“.

Odvolací soud však nezjišťoval, zda skutečně takový stav nastal, ale vycházel pouze ze smlouvy o dílo. Přitom dovodil, že cena díla byla stanovena podle rozpočtu a je tedy třeba použít ustanovení § 547 odst. 1, 3 a 6 obch. zák. V projednávané věci se podle závěru odvolacího soudu jednalo o nezávazný rozpočet, čemuž odpovídá ustanovení § 9 smlouvy o dílo, jenž rovněž koresponduje se zněním § 547 odst. 6 obch. zák., neboť hovoří o doúčtování prací mimo projektovou dokumentaci po vzájemné dohodě mezi účastníky. Odvolací soud konstatoval, že podle ustanovení § 547 odst. 3 obch. zák. byla-li cena určena na základě rozpočtu, který se podle smlouvy považuje za nezávazný, může se zhotovitel domáhat, aby bylo určeno zvýšení ceny o částku, o níž nevyhnutelně převyší náklady, které účelně vynaložil, náklady zahrnuté do rozpočtu. Dále pak dovodil, že zhotoviteli podle ustanovení § 547 odst. 6 obch. zák. zanikl nárok na určení zvýšení ceny, protože neoznámil objednateli nutnost překročení rozpočtované ceny a výši zvýšení bez zbytečného odkladu poté, kdy se ukázalo, že je překročení ceny nevyhnutelné.

Právní závěr odvolacího soudu o tom, že cena byla sjednána na základě rozpočtu, který se považuje podle smlouvy za nezávazný, je sice správný, týká se však pouze „zvýšení cen materiálu, dopravy, vybav. předmětů a dodávek“, tj. zvýšení cen materiálu a prací, které jsou součástí předmětu plnění, popřípadě dalších nákladů zhotovitele vynaložených na plnění, u kterých dojde po uzavření smlouvy ke zvýšení ceny. Uvedené smluvní ujednání odpovídá i dikci a účelu ustanovení § 547 odst. 3 obch. zák., které se týká právě jen nevyhnutelného zvýšení ceny jednotlivých složek předmětu plnění, nikoli již změny rozsahu předmětu plnění.

Nezbytné změny rozsahu předmětu plnění upravuje ustanovení § 547 odst. 2 obch. zák., a to ve vazbě na dohodu o tom, že zhotovitel nezaručuje úplnost rozpočtu. Toto ujednání se používá v případech, kdy z povahy prováděných prací vyplývá, že v době uzavření smlouvy nelze zjistit, zda se v průběhu výstavby nevyskytne nezbytná potřeba provedení dalších prací, které nebylo možno předvídat a bez jejichž provedení nebude možno dílo řádně dokončit (např. při rekonstrukci objektu se zjistí, že části jeho konstrukcí, které nebyly před započítáním bouracích prací přístupné a nebylo tedy možno rozhodnout, zda bude nutná jejich výměna, je nutno vyměnit). Ujednání o nezaručení úplnosti rozpočtu ve smyslu ustanovení § 547 odst. 2 obch. zák. však ze smlouvy o dílo uzavřené mezi účastníky nevyplývá. Za takové ujednání nelze považovat ujednání začleněné do § 9 smlouvy o dílo o tom, že „veškeré práce mimo projektovou dokumentaci budou doúčtovány dle platných cen stavebních prací a po vzájemné dohodě mezi dodavatelem a odběratelem.“ Toto ujednání je ujednáním o tzv. vícepracích, tj. o pracích, které budou podle dohody účastníků provedeny nad rámec předmětu plnění, aniž došlo k ujednání podle § 547 odst. 2 obch. zák., a které nejsou zahrnuty do předmětu plnění a tedy ani do rozpočtu. Pokud by o provedení, popřípadě úhradě těchto víceprací nedošlo k dohodě a zhotovitel je provedl, lze postupovat pouze podle ustanovení § 451 a násl. obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud na základě nesprávného právního posouzení obsahu smlouvy o dílo nezjistil úplně skutkový stav tak, aby mohl uzavřít, zda je nárok dovolatele po právu.

Pokud jde o dovolatelovu námitku týkající se toho, že soud „započetl řezivo, které údajně žalovaný dodal žalobci“, vyplývá z dokladů založených ve spisu, že žalobce nikdy vlastní „dodávku“ řeziva nezpochyboval a nečiní tak ani v dovolání. Tvrdí pouze, že mu žalovaný řezivo vyfakturoval a on jeho hodnotu proto zahrnul do smlouvy. V této souvislosti je odvolacímu soudu třeba vytknout, že nezjišťoval, zda došlo k započtení ceny uvedeného řeziva (když i žalobce připouští, že k jejímu zaplacení nedošlo) a provedl započtení sám. Takový postup soudu ale není možný, neboť pokud pohledávka žalovaného za dodávku řeziva byla po právu a nezánikla některým ze zákonem stanovených způsobů, může se žalovaný domáhat jejího zaplacení. Zákonem stanoveným způsobem zániku pohledávky není její započtení soudem, přičemž, jak vyplývá ze spisu, k námitce započtení nedošlo. Dovolatel sice v žalobě i v účastnické výpovědi sdělil soudu, že je k započtení ochoten, či že je předpokládá, to však není pro zánik závazku započtením postačující, ale je nutný úkon směřující k započtení.

O námitce dovolatele, že práva z odpovědnosti za vady nebyla uplatněna v souladu s obchodním zákoníkem, dospěl dovolací soud k závěru, že tato námitka je důvodná potud, že odvolací soud nezjišťoval, zda byly vady vůbec reklamovány a zda byly reklamovány včas, ve smyslu ustanovení § 562 obch. zák. V této souvislosti je třeba též zkoumat, zda v důsledku situace, kterou popsal odvolací soud tak, že „mezi účastníky došlo ke konfliktu a dílo dokončil sám objednatel“, nedošlo k zániku části závazků ze smlouvy o dílo pro následnou nemožnost plnění a tím v odpovídajícím rozsahu i k zániku závazku zaplatit část ceny plnění a zda se toto „dokončení“ netýká též tvrzených vad díla. Rovněž je třeba došetřit, zda objednatel odstranil bez dohody se zhotovitelem vady díla, aniž dříve řádně reklamoval a uplatnil právo na přiměřenou slevu, anebo aniž řádně odstoupil od smlouvy a zda tedy takovým postupem

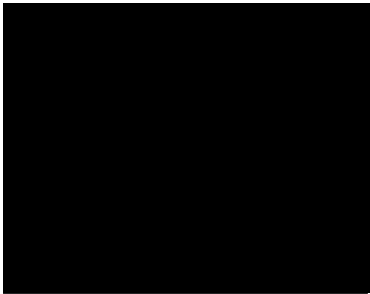

neznemožnil zhotoviteli odstranění vad díla (§ 564 ve vazbě na § 437 odst. 2 obch. zák.), což by mohlo mít za následek ztrátu jeho nároku z odpovědnosti za vady.

Proto dovolacímu soudu nezbylo než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

Pokud jde o dovolatelovu námitku, že dodatku v ke smlouvě o dílo nedošlo ke změně ceny, z účastnické výpovědi žalobce ze dne 17.3.1997 vyplývá, že dohodu o snížení ceny ve vazbě na změnu předmětu plnění uznával, tvrdil však, že většinu prací, které byly dohodou ze smlouvy vypuštěny, po dohodě se žalovaným provedl; později pak dohodu o změně ceny popíral. Dovolací soud se však touto námitkou nezabýval, neboť odvolací soud své rozhodnutí na dohodě o snížení sjednané ceny nezaložil.

Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

V Brně 4. května 1999

 JUDr. Ivana Š t e n g l o v á 
předsedkyně senátu

